

Šiandien, rugpjūčio 29 dieną, užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis susitiko su 63 Lietuvos diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų ir atstovybių prie tarptautinių organizacijų vadovais.

Susitikimo metu ministras G. Landsbergis apžvelgė Lietuvos diplomatinei tarnybai tenkančius iššūkius bei įvardino ateities tikslus Lietuvos diplomatinių įstaigų vadovams. „Ukrainoje giname laisvojo pasaulio egzistavimo prielaidas – todėl visos jėgos, pastangos, visos mintys turi būti nukreiptos ta linkme. Neturime prabangos neesminiams dalykams. Diplomacijai tenka pareiga nepriklausomą demokratinę Lietuvos valstybę apginti, išsaugoti ir sustiprinti bei parengti ją laukiantiems naujiems iššūkiams“, – sakė G. Landsbergis.

Pasak ministro, Jungtinės Tautos, Europos Sąjunga, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, kiti daugiašaliai formatai yra ta erdvė, kur Lietuva ir kitos „mažosios valstybės“ turi galią, yra girdimos ir matomos. Tuo pat metu ir pačios organizacijos turi geriau prisitaikyti prie situacijos, iššūkių ir siekti efektyvesnio veikimo.

„Teise grįsta globali sąranga, teisės viršenybė ir konfliktų sprendimas taikiu būdu, tautų apsisprendimo teisė, žmogaus teisės, laisvės ir demokratijos kaip politinės santvarkos bei visuomenės raidos vertės matas, t.y. tokia pasaulio tvarka, kurioje „mažos valstybės“, kaip Lietuva, gali išlikti ir saugiai gyvuoti bei klestėti yra giliasias Lietuvos interesus“, – sakė ministras.

„Eižėjant globaliai saugumo architektūrai, sąjungininkų parama, mūsų gebėjimai telkti naujus partnerius yra atsvara didžiausius galios svertus turinčioms valstybėms ir būdas užtikrinti, kad totalitariniams režimams nekiltų nė menkiausios pagundos užimti net vieno centimetro galimai „paaukotinių“ valstybių teritorijos – nei fizinės, nei metaforinės“, – pažymėjo G. Landsbergis.

Ministras taip pat pabrėžė, kad karas prieš Ukrainą ir tektoninės globalios saugumo architektūros slinktyys naujai išryškino transatlantinių santykių svarbą – NATO tebėra vienintelis patikimas pagrindas, ant kurio galime statyti tvarią Europos ir pasaulio saugumo struktūrą.

Aljanso narių sprendimas 2023 metais rengti NATO viršūnių susitikimą Vilniuje yra istorinis Lietuvos diplomatinės laimėjimas, dar kartą patvirtinantis, jog Aljansas skiria didelę dėmesį Rytų flango saugumui.

Ekonominė diplomacija išlieka ypatingai aktualiu veikimo lauku. Lietuvos siekis

diversifikuoti rinkas atneša rezultatų – ženkliai išaugo prekybos apimtys su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis, Pietų Korėja, Taivanu, Japonija ir Australija. Karas Ukrainoje paveikė tiekimo grandines, todėl būtina ir toliau siekti efektyvaus rinkų diversifikavimo bei ieškoti alternatyvų. Šioje srityje Lietuvos diplomatinių atstovybių indėlis bus nepaprastai svarbus.

Užsienio reikalų ministras taip pat pažymėjo, kad, įgyvendindama tikslus, Lietuvos diplomacija turi gebėti greitai reaguoti į žaibiškai ir netikėtomis kryptimis besikeičiančią situaciją, būti maksimaliai atkakli ir ištverminga, išlaikanti demokratinio pasaulio dėmesį ir susitelkimą į svarbiausius dalykus, o taip pat – kupina drąsos prisimti atsakomybę.

Kasmetinis Lietuvos diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų ir atstovybių prie tarptautinių organizacijų vadovų metinis susitikimas, kurio metu įvertinami pasiekimai ir sutariaami tikslai ateičiai, prasidėjo rugpjūčio 29 dieną ir vyks iki rugsėjo 1 dienos. Jo metu numatytos diskusijos ekonominės diplomatijos, inovacijų įgyvendinimo, transporto ir energetikos politikos temomis, taip pat bus kalbama apie diasporos strateginių gairių įgyvendinimą. Metinį Lietuvos ambasadorių susitikimą užbaigs susitikimas su Užsienio reikalų ministerijos kanclere Inga Černiuk, kurio metu bus aptarti diplomatinės tarnybos įstatymo pakeitimai, funkcionavimo ir administravimo pokyčiai.

Jūsų dėmesiui Užsienio reikalų ministro G.Landsbergio kalba pasakyta ambasadorių suvažiavimo metu.

Gerbiami Ambasadoriai, Konsulai, atstovybių Vadovai, mieli Kolegos,

džiaugiuosi galėdamas Jus pasveikinti gyvai susirinkus Lietuvoje, ir ypač malonu Jus pasitikti pagaliau atnaujintame Užsienio reikalų ministerijos pastate.

Susirinkome po metų, kurie buvo ypač kupini įvykių, – ir žvelgiame į ateinančiuosius, kurie, neabejoju, pateiks ne mažiau iššūkių, pokyčių, o gal ir netikėtumų. Šita mano kalba nebus tik praeitų metų apžvalga. Labiau norėčiau kalbėti apie ateityje mūsų laukiančius iššūkius ir apie mūsų bendrą darbą, kaip juos pasitikti.

Trumpas žvilgsnis į praeitį vistik būtinas, kad įsivardytume, kur esame ir kaip čia atsidūrėme.

*** * * Beprecedentinių iššūkių metai * * ***

Kai buvusio britų premjero Haroldo Macmillano jaunesnis kolega paklausė, kas jam, kaip

premjerui, kėlė didžiausių sunkumų, jis atsakė: „Events, my dear boy, events“. Įvykiai, kurie patys neprašyti ateina iš išorės.

Kartais aš jį labai gerai suprantu.

Per praėjusius metus itin daug laiko ir jėgų skyrėme suvaldyti krizėms, kurias kūrė ir į kurias mus įstumti bandė autoritariniai režimai. Kiekviena iš jų pasirodydavo kaip naujas, bauginantis, precedento neturintis išmėginimas, už kurį didesnę sunku tuo metu buvo įsivaizduoti, – ir čia pat nublankdavo iš paskos ateinančios naujos krizės bangos akivaizdoje.

Tie krizės ir iššūkio momentai mus dažnai įstumdavo į naują, neištirtą politinio veiksmo teritoriją. Juose buvo išbandomos – ir išgrynintos – mūsų vertybės. Jie vertė ugdytis bei įgyti naujus ir mobilizuoti užmirštus įgūdžius. Turėjome nepaprastai greitai, dinamiškai ir kūrybiškai veikti, kad neleistume krizės bangoms mūsų užlieti. Esu Jums nepaprastai dėkingas už sutelktą darbą pasitinkant šiuos iššūkius ir juos suvaldant.

Pirmiausia **Baltarusijos valdžia užgrobė Ryanair lėktuvą**, siekdama areštuoti du jaunos aktyvistus, kurių likimai, deja, amžinai liks sulaužyti. Tuo metu toks civilinės aviacijos institucijų panaudojimas, siekiant nešvarių režimo politinių tikslų, atrodė sukrečiančiai įžūlus agresijos aktas.

Atsakydami į Ryanair lėktuvo pagrobimą, turėjome ne tik skubiai akredituoti atstovą prie Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos ir kovoti dėl tikslaus, politiškai nenuglaistyto organizacijos raporto apie pagrobimą, bet ir operatyviai bei ryžtingai veikti demokratinių šalių sostinėse, gindami nuo dezinformacijos tikrąją įvykių versiją, telkdami paramą greitoms ir kardinalioms sankcijoms prieš Lukašenkos režimą.

Išsyk po to sekė **Minsko suorganizuota hibridinė migrantų ataka prieš Lietuvą**, vėliau – ir Lenkiją bei Latviją. Vėlgi, kai Lietuvos sieną kasdien kirsdavo šimtai nelegalių migrantų, organizuotais tinklais ir skrydžiais, tikslingai atgabentų iš Artimųjų Rytų, toks migracijos srautų suginklinimo veiksmas atrodė precedentų beveik neturintis iššūkis, keliantis neatremiamą naštą valstybės institucijoms.

Minskui pradėjus siųsti migrantų srautus, tai buvo pirmiausia diplomatinis mūsų dėl naratyvo: ar didžiosios Europos sostinės ir Briuselis vertins tai, kaip jau Europoje anksčiau matytą pabėgėlių krizę – ar kaip hibridinę ataką pasitelkiant migrantus? Patys žinote, kiek aktyvių diplomatinių pastangų reikėjo, kad mūsų partneriai suprastų, jog tai, kas vyksta prie Lietuvos sienų, nėra 2015 metų pabėgėlių krizės pasikartojimas, bet Lukašenkos režimo vykdomos hibridinės agresijos veiksmas. Lygia greta turėjome skubiuoju būdu megzti

glaudžius ryšius su Irako vyriausybe, kad bendromis jėgomis stabdytume migrantus vežančius skrydžius ir tartumės dėl Irako piliečių grąžinimo. Tai, kad mums pavyko grąžinti į tėvynę proporcingai daugiau irakiečių migrantų, negu bet kuriai kitai ES šaliai, pirmiausia yra mūsų aktyvios diplomatijos pasiekimas.

Dar nespėjus hibridinės migrantų atakos iššūkio suvaldyti, prasidėjo **prieš Lietuvą nukreipta Kinijos ekonominio teroro kampanija**, nes išdrįsime solidarizuotis su Taivano žmonių lūkesčiu gyventi laisvai ir demokratiškai. Kinijos rinka buvo uždaryta lietuviškomis prekėms – vienu metu Lietuva netgi buvo pašalinta iš pasaulio valstybių sąrašo Kinijos muitinės registro duomenų bazėje. Antrinėmis sankcijomis su Lietuva santykių turinčioms įmonėms netgi bandyta išmesti Lietuvą iš globalių gamybos ir vertės kūrimo grandinių.

Susidūrę su beprecedenčiu Kinijos ekonominiu spaudimu, labai praktiškai įsisąmoniname, kaip svarbu veikti sutelktai, kad išsaugotume taisyklėmis grįstą pasaulio tvarką ir užkirstume kelią bet kokios formos prievartai – ar karinei, ar ekonominei. Kinijos ekonominės prievartos priemonės, nukreiptos prieš visą ES ir jos bendrąją rinką, mūsų diplomatijos dėka sulaukė rimto atsako. ES užėmė tvirtą ir principingą poziciją, klausimą dėl Kinijos vykdomo ekonominio šantažo prieš Lietuvą keldama aukščiausiu lygiu ES ir Kinijos viršūnių susitikime. Europos Komisija dėl šio ekonominės prievartos fakto iškėlė bylą Kinijai Pasaulio prekybos organizacijoje.

Diversifikuoti mūsų prekybą ypač Indijos – Ramiojo vandenyno regione pradedjome dar iki Kinijos atakos, nes turėjome įtarimą, kad anksčiau ar vėliau nedemokratiniai režimai mūsų priklausomybes išnaudoja prieš mus pačius. Prasidėjus ekonominiam spaudimui, programą teko įgyvendinti kur kas greičiau. Proaktyvi ekonominė diplomatija, diplomatinių atstovybių tinklo plėtra davė vaisių: bendras lietuviškos kilmės eksportas į 10 Indijos-Ramiojo vandenyno šalių jau dabar daugiau kaip 4 kartus viršija eksporto į Kiniją apimtį per pirmąjį 2021 metų pusmetį.

Galiausiai, vasario mėnesį išplieskė siaubingas **Rusijos karas prieš Ukrainą**, kurio realijomis ir aktualijomis, štai jau pusei metų praėjus, tebegyvename iki šiol.

Šis karas mums iškėlė visiškai naujo pobūdžio iššūkius – viena vertus, turėjome sutelkti visas pastangas, kad padėtume Ukrainai atsilaikyti kovoje prieš Maskvos agresiją, kita vertus, rūpintis Lietuvos saugumo užtikrinimu išaugusios geopolitinės grėsmės akivaizdoje.

Šiandien Lietuva yra tarp lyderių, konsoliduojant tarptautinę paramą kovojančiai Ukrainai. Čia sutelktai veikia tiek valdžios institucijos, tiek pilietinė visuomenė – tai yra mūsų

valstybės moralinės laikysenos išraiška.

Buvome ir esame ES sankcijų Rusijai politikos kūrimo architektai. Pirmieji kreipėmės į Tarptautinį baudžiamąjį teismą dėl Rusijos Ukrainoje vykdomų nusikaltimų žmoniškumui, prisijungėme prie Ukrainos bylos prieš Rusiją Tarptautinio Teisingumo Teisme, būsimė aktyvūs ir Europos žmogaus teisių teismo procesuose. Nuolat dirbame ir dirbsime su partneriais, visomis išgalėmis jiems aiškindami, jog negali ir neturi atsirasti jokio „nuovargio“ paramos Ukrainai klausimu.

Atsiliepėme ir į Ukrainos prašymą **padėti eksportuoti ukrainietiškus grūdus į pasaulio rinkas**. Mūsų aktyvi, nors dažnai nematoma, diplomatinė veikla iš dalies prisidėjo prie to, kad būtų atblokuoti Ukrainos Juodosios jūros uostai ir atnaujintas grūdų eksportas per Odesą.

NATO Madrido viršūnių susitikime priimta mūsų saugumui itin svarbi deklaracija. Tik užtruko, kol ir sąjungininkai įsitikino, kad anksčiau netirštinome spalvų, – nes realybė pasirodė esanti baisesnė. Pavyko užsitikrinti ir JAV įsipareigojimą dėl sustiprinto rotacinio buvimo Baltijos šalyse. Tačiau reikia dar nemažai padaryti, kad iki 2026 metų Lietuvoje visa apimtimi būtų dislokuota Vokietijos brigada.

*** * * Strateginių planų įgyvendinimas * * ***

Tačiau mano įvardytos ištinkančios išorinės krizės ir epochiniai virsmai, į kuriuos turėjome reaguoti, nesustabdė mūsų užsibrėžtų ilgalaikių strateginių planų įgyvendinimo.

Viena svarbiausių mūsų ilgalaikės užsienio politikos kryptių – **Rytų partnerystės plėtra** – sulaukė ilgai laukto postūmio. Būtent Rusijos siekis bet kokiomis priemonėmis išlaikyti Rytų partneres savo įtakos sferoje sukėlė priešingą efektą. Prieš kelis mėnesius buvo sunku įsivaizduoti, kad istoriniu Europos Vadovų Tarybos sprendimu Ukrainai ir Moldovai bus suteiktas ES kandidatės statusas, o Sakartvelui – patvirtinta ES narystės perspektyva. Ši sėkmė – ir mūsų diplomatinės tarnybos nuopelnas, nes be nuoseklaus mūsų ir bendraminčių politinio įdirbio tas kokybinis šuolis nebūtų pavykęs.

Nuosekliai darbavomės, stiprindami pagrindinių Lietuvos strateginių partnerysčių ašis.

Mūsų sutelkto darbo ir principingos laikysenos užsienio politikoje dėka **didėja dėmesys Lietuvai iš mūsų kertinės sąjungininkės JAV**, su kuria ką tik minėjome nenutrūkstamų santykių šimtmetį. Šį pavasarį sulaukėme JAV Valstybės sekretoriaus Antony Blinkeno vizito

Lietuvoje, o aš asmeniškai Vašingtone lankiausi tris kartus, ten įvyko ir Lietuvos–JAV strateginio dialogo Indijos–Ramiojo vandenynų regiono klausimais pirmasis susitikimas. Jaučiame stiprų JAV užnugarį dėl Kinijos spaudimo Lietuvai.

Džiugu, kad *Brexit* nenutolino ir **kitos Lietuvai strategiškai itin svarbios partnerės - Jungtinės Karalystės**: bendradarbiavimas saugumo grėsmių akivaizdoje pastaraisiais metais tik stiprėjo, šiuo metu toliau deramės dėl strateginės partnerystės formalizavimo. JK ir toliau išlieka vertybine bendraminte, itin svarbia Lietuvos sąjungininke saugumo politikos srityje, reikšminga ekonomine partnere, kurioje gyvena viena didžiausių lietuvių diasporų pasaulyje.

Mūsų **santykiai su strategine partnere Lenkija** turbūt niekada nebuvo tokie geri nuo Abiejų Tautų Respublikos laikų: išvien padedame kovojančiai Ukrainai, išvien pasitinkame autoritarinio Minsko režimo metamus iššūkius, kartu dirbame stiprindami NATO rytinės sienos saugumą.

Su Vokietija, kuri yra didžiausia investuotoja ir viena svarbiausių Lietuvos partnerių ekonomikos, mokslo ir technologijų srityse, turime gilinti politinį dialogą, lygiai kaip ir strateginį bendradarbiavimą saugumo srityje, tęsdami ginkluotės ir įrangos įsigijimo projektus, skatindami Vokietijos investicijas į pramonę ir karinę infrastruktūrą Lietuvoje.

Su **Paryžiumi** pradėjome stiprinti ilgai vietos darbotvarkėje neradusį bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityse. Žengę pirmuosius žingsnius negalime sustoti. Turime ir toliau siekti ilgalaikio Prancūzijos angažavimosi mūsų regiono saugumo užtikrinimui.

Plėtėme savo diplomatijos *global footprint*, globalų profilį. Aktyviai įgyvendiname užsibrėžtą tikslą plėtoti ryšius su **Indijos-Ramiojo vandenyno valstybėmis**, siekiant strateginės diversifikacijos ir demokratinių vertybių sklaidos bei stiprinimo. Auginame savo diplomatinio atstovavimo tinklą regione – veiklą pradėjo naujos ambasados Seule ir Singapūre.

Inicijavome dialogus Indijos-Ramiojo vandenyno regiono klausimais su bendraminčiais partneriais – JAV, JK, Australija, Kanada, Japonija.

Bendradarbiavimo su Lietuva plėtros perspektyvas teigiamai vertina ir partneriai regione – artėjame prie strateginės partnerystės su Japonija, apie planus atidaryti prekybos atstovybę Vilniuje šių metų rudenį pranešė Australija, ambasados Vilniuje atidarymas yra Indijos planuose.

Mūsų tiesioginis interesas – glaudžiau bendradarbiauti su demokratiniu **Taivanu**. Džiaugiamės besimezgančiais verslo kontaktais, ateinančiomis inovatyviomis investicijomis Lietuvoje ir ambicingais technologinio bendradarbiavimo planais. Tikimės šią draugystę auginti ir kitose srityse – moksle ir kultūroje. Taivano demokratijos išlikimas ir sėkmė yra platesnio masto kovos tarp autokratijos ir demokratijos visame pasaulyje dalis, ir Lietuva šioje kovoje negali būti ir neliks abejinga.

Dėl karo, pandemijos, augančios ir agresyvėjančios Kinijos įtakos pasikeitusios geopolitinės aplinkybės verčia mus **naujai pažvelgti į santykių su Afrikos ir Lotynų Amerikos šalimis svarbą**. Jų vaidmuo yra esminis, užtikrinant globalų maisto saugumą, kritinių mineralų, taip pat ir žaliajam kursui svarbių išteklių tiekimą. Karas prieš Ukrainą apnuogino ir tai, kad ne visos šalys rodė bendramintiškumą Rusijos agresijos atžvilgiu, todėl savitarpio supratimui stiprinti būtinas didesnis ES, o taip pat ir Lietuvos, įsitraukimas į tų šalių problemų sprendimus. Netikėta karo Ukrainoje pasekmė buvo ta, kad Lietuvoje atsidarė Nigerijos ambasada – pirmoji Afrikos šalies atstovybė Vilniuje.

Statydami ant jau anksčiau paklotų pamatų, **stiprinome Lietuvos kaip demokratijos centro statusą ir įvaizdį**.

Maskvos ir Minsko režimai privertė daugelį tų šalių aktyvistų, žurnalistų ir žmogaus teisių gynėjų pasitraukti iš gimtinės, ir Lietuva tapo vienu iš pagrindinių centrų, kur jie galėjo rasti saugų prieglobstį.

Su bendramintėmis ne tik euroatlantinėje, bet ir globalioje erdvėje Lietuvą pirmiausiai sieja demokratijos plėtos pasaulyje imperatyvas. Rytų kaimynystės šalims jau esame regioninis demokratijos centras, tačiau turime eiti toliau, kurdami kuo platesnę demokratiją bendruomenę, stiprindami dvišalius santykius su demokratijomis, kurioms iki šiol skirdavome mažiau savo dėmesio ir pastangų.

Jau atliktų darbų sąrašė – tarptautiniai forumai pasipriešinimo autoritariniams režimams tema, kurie galbūt ilgainiui įsitvirtins kaip Lietuvos „prekės ženklas“. Suprantama, kad sostinės pastangos turi būti jaučiamos ir atstovybėse – nuo mūsų susitelkimo, aktyvumo ir nuoseklaus darbo su demokratinėmis valstybėmis priklauso, kiek patys būsimės atsparūs autoritarizmo keliamoms grėsmėms.

Tokioje strateginių pokyčių ir atsinaujinimo dvasioje noriu trumpai pristatyti Seimo patvirtintą iš esmės peržiūrėtą naują **Diplomatinės tarnybos įstatymą**, kuris įsigalios užporyt – nuo rugsėjo 1 dienos.

Poreikį dar labiau stiprinti diplomatinę tarnybą diktuoja ne tik dar Nepriklausomybės aušrą menantys teisės aktai, menkai beatitinkantys šių dienų iššūkius ir realijas, bet ir pasikeitusi saugumo situacija Europoje. Tik profesionali ir nuolat stiprėjanti diplomatinė tarnyba leidžia veiksmingai atstovauti ir apginti Lietuvos interesus užsienyje. Nematau diplomatinės tarnybos stiprinimo kaip baigtinio proceso – todėl vertinu ir laikiu jūsų pastebėjimų ir pasiūlymų, kaip bendromis jėgomis galime ir toliau augtinti diplomato profesijos prestižą.

*** * * Dabartinė padėtis ir žvilgsnis į ateitį * * ***

Šioje vietoje prieinu svarbiausią savo pasidalinimo mintimis tašką – dabarties tašką. Turime kartu atvirai ir realistiškai, atsakingai ir strategiškai pažvelgti į ateitį: kas mūsų laukia per artimiausius mėnesius, metus ar dešimtmetį.

Frazė, kuri pirmiausia ateina į galvą – *a la guerre comme a la guerre*.

Jums nereikia aiškinti, kokioje rimtoje ir sunkioje situacijoje mes, Europa ir visas laisvasis pasaulis, esame atsidūrę. Taip – mes esame kare. Giname savo valstybę Ukrainoje – ir tai nėra tik graži retorinė frazė, bet labai svarbios, labai trapios mūsų tikrovės atspindys. Jei neapginsime Europos saugumo architektūros Ukrainoje, fronto linija labai realiai gali persikelti čia, į Vilniaus gatves. Ukrainoje padedame ginti ir laisvojo pasaulio egzistavimo prielaidas – todėl visos jėgos, pastangos, mintys turi būti nukreiptos ta linkme. Neturime prabangos neesminiams dalykams.

Perspektyvų greitam palengvėjimui ir geroms išeitims artimuojau laikotarpiu nematau. Kiti metai, tikėtina, bus dar sunkesni – sakau Jums tą labai atsakingai.

Yra daug tokių, ypač Vakaruose, kurie tiki normalizacija, kad prasidėję iššūkiai nurims, baigsis, pasitrauks į antrą planą ir vėl grįšim prie *business as usual*. Tai labai žmogiška. Visų ankstesnių iššūkių metu – kol siautė pandemija, kuomet patyrėme Lukašenkos hibridinę migrantų ataką, kai vyko Kinijos ekonominis terorizmas – manėme ir tikėjome, kad šituos iššūkius įveiksime, jie kada nors baigsis, ir vėl galėsime grįžti į ankstesnę būklę, vėl gyvensime įprastinį gyvenimą. Dabar aš tuo nebetikiu.

Dažnai sakome, kad esame atsidūrę 1939 metų situacijoje, Antrojo pasaulinio karo teritorijoje. Tos analogijos nėra vien metafora. Po Antrojo pasaulinio karo nebebuvo grįžimo į tarpukarį – įsigaliojo visiškai nauja strateginė tikrovė, ir vyko naujos globalios sąrangos kūrimas. Sąrangos, kurioje nemaža dalimi gyvename iki šiol – Jungtinės Tautos, NATO ir netgi Europos Sąjunga yra ne kas kita, kaip atsakas į Antrąjį pasaulinį karą ir naują geopolitinę tikrovę, susiklosčiusią po jo.

Labai bijau, kad lygiai taip pat nebebus ir grįžimo į iki-pandeminius, iki-Rusijos karo laikus, į kuriuos galbūt dar ilgai žvelgsime kaip į prarastą, trumpai trukusį, palyginti taikų aukso amžių.

Pasaulis yra negrįžtamai pasikeitęs, ir kuo greičiau mes tai suprasime ir pradėsime veikti tomis naujomis sąlygomis, – tuo geriau mums seksis įgyvendinti savo misiją: ginti bei stiprinti Lietuvos valstybingumą. Diplomatinės vaidmuo niekad nebuvo toks svarbus nuo 1990 metų, kai reikėjo gležną Lietuvos Nepriklausomybę įtvirtinti. Dabar reikia nepriklausomą demokratinę Lietuvos valstybę apginti, išsaugoti ir sustiprinti, parengiant ją laukiantiems iššūkiams.

Noriu trumpai aptarti kelias temas.

Pirmiausia, nors nesu pranašas, noriu pamėginti **pažvelgti į geopolitinę perspektyvą – kokia geopolitinė ateitis mūsų laukia?**

Beveik neabejotina, kad didžiosios autoritarinės valstybės – Kinija ir Rusija – konsoliduos savo pastangas kvestionuoti taisyklėmis grįstą pasaulio tvarką ir mesti iššūkį Vakarų saugumo architektūrai. Kaip neabejotina ir tai, kad ir kiti autoritariniai režimai telksis apie šiuos vienokius ar kitokius geopolitinius konfigūracijas. Stiprūs orwelliškas proporcijas jau dabar siekiantis totalus agresyvumas Vakarų atžvilgiu.

Demokratijos nuosmukis tęsis; ten, kur situacija yra prasta, ji dar labiau prastės. Šalyse, turinčiose autoritarinių tendencijų, galima laukti demokratijos ir žmogaus teisių būklės nuosmukio. Net ir tie ES bei NATO sąjungininkai, kurie flirtuoja su autoritarizmu, tikėtina, dar labiau dreifuos ta linkme – o lygia greta sieks maksimaliai išnaudoti savo turimus švertus susilpninti šių dviejų laisvojo pasaulio sąjungų gebėjimą bendrai ir ryžtingai veikti.

Mūsų patirtis liudija, kaip lengvai autoritariniai režimai gali paversti ginklu bet ką – nuo civilinės aviacijos institucijų iki grūdų eksporto, nuo migracinių srautų iki informacijos, nuo energijos išteklių iki branduolinės saugos. Šią tendenciją įvardija neseniai pasirodžiusios Marko Galeotti knygos pavadinimas – *Weaponization of Everything*.

Visi mūsų silpnumai, visi taškai, kur esame atsivėrę nedemokratinėms jėgoms, bus išnaudoti prieš mus pačius. Todėl privalome ieškoti atsparumo receptų dabarties ir ateities krizėms, mažindami priklausomybes nuo priešišku, nestabilių režimų. Tam turime proaktyviai ieškoti alternatyvų, stiprinti ES vidaus rinką, gerinti technologinį konkurencingumą, paremtą tiek europinių gamybos pajėgumų stiprinimu, tiek ir laisva prekyba su demokratinėmis partnerėmis, – tokiais būdais didinsime Europos strateginę autonomiją plačiaja prasme.

Pasaulio pasidalinimas į blokus – tarp laisvojo pasaulio ir autoritarinių valstybių ašies – tikrai aštrės. Tai reikš, kad geopolitinio apsisprendimo iššūkis vis labiau palies trečiąsias, daugiausia besivystančias šalis, per kurias nusidrieks kovos dėl įtakos ir politinės paramos fronto linija. Būdami laisvojo, demokratinio pasaulio atstovai, negalėsime likti nuošalyje – visi mūsų diplomatiniai veiksmai turės būti nukreipti vardan bendro tikslo.

Savo ruožtu tokia geopolitinė raida iš naujo dvelkia senu košmaru – kad **vėl grįš didžiųjų galių politika, kur bus dalinamasi įtakos zonomis**. Tvarka, kurioje pasaulio politiką diktuos didieji „drambliai“, o mažosios valstybės turės tūnoti kamputyje, kad nekristų niekam į akis, ir tikrai tikėtis, kad agresorės jų nepastebės. Kad mažųjų – ar netgi vidutinio dydžio – valstybių interesai, saugumas, pati egzistencija gali būti traktuojami kaip *expendable* arba „paaukotini“ didesnių interesų vardan.

Lygiai taip buvo manančių, jog Ukrainos teisėtos aspiracijos būti ES ir NATO nare gali būti paaukotos, kad nuramintų Rusiją po 2014 metų invazijos. Šiuo metu kai kam 23 milijonų taivaniečių noras gyventi laisvoje ir demokratinėje visuomenėje atrodo aukotinas, kad būtų išvengta galimo didžiulio konflikto su Kinija.

Dabar globali saugumo architektūra pavojingai eižėja dėl Rusijos karo Ukrainoje. Jeigu leisime jai sugriūti, pirkdami atokvėpį ir laikiną taiką kompromisais su agresoriumi, kur visa tai pasibaigs? Turime saugotis, kad neateitų laikas, kai ir Baltijos valstybių saugumas atrodys „paaukotinas“ vardan kokio nors gilesnio didesnių valstybių intereso.

Ypač svarbu partneriams ir sąjungininkams perteikti, kad toksai mąstymas yra paremtas ydinga logika. Vengimas besąlygiškai paremti Ukrainą po 2014 metų Rusijos invazijos neatnešė taikos, o tik paskatino Rusiją pradėti didžiausią karą Europoje po Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Nuolaidžiaujantys kompromisai neveda į taiką. Jie tik skatina tironus galvoti, kad laisvasis pasaulis silpnas bei neryžtingas, ir pradėti naujus, dar didesnio masto karus. Europa ir visas laisvasis pasaulis turėjo tai išmokti po 1938 metų Miuncheno, po Rusijos įsiveržimo į Sakartvelą 2008 metais ir po Krymo aneksijos 2014 metais – tačiau pamokos kažkaip vis užsimiršdavo.

Ši užmarštis yra mums ypač pavojinga – ji grindžia kelią į tokią pasaulio tvarką, kur mažesniosios valstybės ir milijonai žmonių gali būti „paaukotini“, kad užganėdintų tironiškas didybės ir dominavimo vizijas. Vienintelis būdas to išvengti – neužleisti autoritarams nė centimetro teritorijos, nei fizinės, nei metaforinės.

Tik tuomet galime tikėtis sukurti globalią tvarką, kurioje mažesniosios demokratijos, tokios kaip Ukraina, Taivanas ar Lietuva, nebus laikomos *expendable*, „paaukotinomis“.

Tačiau kaip mažosios valstybės, kaip kad Lietuva, gali būti girdimos tame pasaulio politikos kambaryje, kur stumdosi didieji drambliai? Kaip išsaugoti politinį subjektiškumą, netampant vien tik didžiųjų galybių politinių planų objektu?

Turime ieškoti politinio veikimo svertų, kuriems valstybės dydis nėra toks svarbus. Daugiašaliuose formatuose viena šalis turi vieną balsą – ar tai būtų nedidelė Karibų jūros sala, ar milijardinė supervalstybė. Todėl privalome aktyviai išnaudoti savo balsą daugiašaliuose formatuose: kaip kažkada tai darėme JT Saugumo taryboje, o dabar darome JT Žmogaus teisių taryboje.

Rusijos karo Ukrainoje kontekste ypatingai išryškėjo **daugiašalės diplomatijos** svarba, o kartu, deja, – ir tarptautinių organizacijų veiksnio spragos. Ne tik Jungtinės Tautos, bet ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, ir UNESCO, ir kitos organizacijos labai aiškiai jaučia Rusijos bei Kinijos narystės ir dalyvavimo organizacijos veikloje pasekmes. Tampa vis labiau akivaizdu, kad šiuolaikiniame pasaulyje tarptautinės organizacijos privalo turėti lanksčius instrumentus, leidžiančius priimti netradicinius sprendimus ir užtikrinti savo prasmingą bei efektyvų veikimą. Kvieskime partneres apie tai rimčiau pasvarstyti – ir pradėti giliai permąstyti tarptautinę daugiašališkumo sistemą, galvoti apie institucijas, kurios būtų adekvačios pasitikti ateinančios epochos iššūkius.

Kitas svarbus būdas maksimalizuoti savo politinę galią – tai **sajungininkai, įsitinklinimas, buvimas platesnio formato ir didesnio dialogo dalimi**. Tačiau norint įgyti sajungininkų, reikia turėti, ką pasakyti jiems rūpimuose failuose, kurie mums galbūt nėra savaime suprantami ar natūralūs. Dažnai tai reiškia išėjimą iš mums artimų ir aktualių klausimų komforto zonos. Norint užmegzti dialogą ir pelnyti pasitikėjimą tų šalių, kurios iki šiol nebuvo prigimtiniai mūsų sajungininkai, turime išmokti išgirsti, kas rūpi joms, ir gebėti kažką pasiūlyti.

Mums pirminis, akivaizdžiausias sajungininkų tinklas yra **Europos Sąjunga, kuri karo akivaizdoje parodė solidarumą ir gebėjimą mobilizuotis**. Priimti septyni paketai sankcijų Rusijos atžvilgiu. Girdime stipresnį Briuselio balsą tarptautinėje plotmėje, įsipareigojimus netolimoje ateityje visiškai atsisakyti Rusijos energetinių išteklių. Europos valstybių rate tapo nebepatogu kalbėti apie bendradarbiavimą su Rusija. Turime užtikrinti, kad tokios nepatogumo nuotaikos įsitvirtintų ne tik retorikoje, bet ir ilgalaikėje santykių su Maskva perspektyvoje. Kartu neturime tapti „Maskvos nežeminimo“ ir „švelnaus kalbėjimo su Maskva“ retorikos įkaitais – ir ryžtingai pasisakyti prieš tendencijas ir veikėjus, kurie ardo bei silpnina ES vienybę.

Glaudesnis Lietuvos bendradarbiavimas su panašiai mąstančiais sajungininkais būtinas ir

todėl, kad, kaip rodo Kinijos pavyzdys, ekonominės prievartos naudojimas tarptautiniuose santykiuose, deja, didėja, todėl tokiems veiksams turime rengtis iš anksto. ES lygiu didelį dėmesį skiriame kurti naują teisinį instrumentą, kuris apsaugos ES nares nuo trečiųjų valstybių taikomos ekonominės prievartos. Tikimės, kad ES šalims pavyks greitai dėl jo susitarti.

Karas Ukrainoje ir tektoninės globalios saugumo architektūros slinktytys naujai išryškino ir **transatlantinių santykių svarbą** – NATO tebėra vienintelis patikimas pagrindas, ant kurio galime statyti tvarią Europos ir pasaulio saugumo struktūrą. Prieš pusantrų metų prezidento Joe Bideno pradėtą NATO re-konsolidaciją, JAV ir europietiškujų sąjungininkų suartinimą būtina visomis išgalėmis palaikyti ir tęsti. Lygiai taip pat remsime ir iš NATO kylančias ir ja besiremiančias regionines saugumo iniciatyvas, kaip kad AUKUS ir QUAD formatai.

Trečias **tarptautinio solidarumo, sąjungininkų telkimo horizontas – tai globalus demokratijų aljansas**. Ypač Rusijos agresijos akivaizdoje, kaip ir ankstesnio Kinijos ekonominio spaudimo kontekste aiškiai patyrėme, koks svarbus demokratijų solidarumas ir tarpusavio pagalba. Būtent tai įkvepia ir motyvuoja mūsų paramą Taivano demokratijai, santykių su Japonija plėtrą, ryšių su kitomis įvairiuose pasaulio regionuose esančiomis demokratijomis mezgimą ir stiprinimą.

Dar vienas ypač svarbus instrumentas **mažųjų valstybių arsenale – tai naratyvų kūrimas, įgalinantis keisti vyraujantį diskursą**. Ir čia dydis anaipatol nėra lemiamas faktorius – savo moralinio pavyzdžio galia net ir maža valstybė gali transformuoti vyraujantį naratyvą ir taip įtakoti politinio pasirinkimo parametrus. Prisiminkime Lietuvą 1990 metais, kuri savo drąsiu veiksmu pasauliui parodė, kad baisioji Sovietų Sąjunga tėra milžinas molinėmis kojomis. Arba Islandiją, kuri atvėrė ligi tol neegzistavusią politinio veikimo erdvę pripažindama Lietuvos nepriklausomybę. Noriu tikėti, kad Lietuva ir dabar atlieka panašų vaidmenį kitų, demokratijos siekiančių ir jas ginančių tautų atžvilgiu.

Tačiau net ir kasdieniškais klausimais esminė užsienio politikos kova itin dažnai yra kova dėl naratyvo. Matėme, kaip buvo svarbu užtikrinti, kad Lukašenkos vykdoma hibridinė migrantų ataka nebūtų išaiškinta kaip humanitarinė pabėgėlių krizė. Savo ruožtu Rusija sugebėjo besivystančio pasaulio šalims primesti naratyvą, kad dėl maisto stygiaus kalta ne Rusijos agresija, bet Vakarų sankcijos – šis mūsų dėl naratyvo, deja, nebuvo laimėtas.

Todėl komunikacija, pastangos formuojant tikrovę atitinkantį naratyvą, kova su propagandiniais bandymais užgrobti viešąją sąmonę yra vienas svarbiausių mūsų diplomatijos uždavinių. Tik išmokę garsiai, nuosekliai ir įtikinamai perteikti savo poziciją,

galime tikėtis likti nesumindžioti besistumdančių geopolitinių dramblių pilname kambaryje.

Savo veiksmais, principinga laikysena autoritarinių režimų agresijos akivaizdoje Lietuvos valstybė yra pelniusi neabejotiną moralinį autoritetą. Tai padeda padaryti mūsų balsą geriau girdimą ir įtaigesnį. Principinga politika, įsipareigojusi pamatinėms vertybėms, ir toliau turi išlikti visų mūsų sprendimų pagrindas.

Tačiau nesutikčiau su tais, kurie bando išvesti priešpriešą tarp šios principingos politikos ir tarp Lietuvos interesų užtikrinimo. Gan dažnai dabartinė Lietuvos užsienio politika apibūdinama kaip „vertybinė“ politika, kuri priešinama „interesų vedamai“ politikai arba „*Realpolitik*“. Tačiau koks yra giliausias Lietuvos interesas?

Giliausias Lietuvos interesas, mano įsitikinimu, yra tokia pasaulio tvarka, kurioje mažos valstybės, kaip Lietuva, gali išlikti ir saugiai gyvuoti bei klestėti. Naujoji Lietuvos užsienio politika visų pirma yra to intereso išsigryninimas.

Iš to seka labai daug: teise grįsta globali sąranga, teisės viršenybė ir konfliktų sprendimas taikiu būdu, tautų apsisprendimo teisė, žmogaus teisės, laisvės ir demokratijos kaip politinės santvarkos bei visuomenės raidos vertės matas.

Todėl, sakyčiau aš, nėra jokio prieštaravimo tarp įsipareigojimo vertybėms ir teisingai suprasto intereso. Vykdydami principingą vertybinę politiką, tuo pat metu galime ir turime nepaprastai kietai ginti pamatinius Lietuvos interesus – turime būti tas ežys, ant kurio drambliai tiesiog bijotų užlipti.

Galiausiai, paskutinis klausimas, kurį norėčiau trumpai aptarti – **kaip, pasaulio geopolitinę sąrangą ir ekonomiką krečiant išbandymams, išlaikyti mūsų valstybės raidos pasiekimus per tris Nepriklausomybės dešimtmečius?**

Atsakymą norėčiau suformuluoti palinkėdamas Jums, mieli kolegos, trijų savybių.

Visiems gerai žinomoje Lewiso Carrollo knygoje Raudonoji karalienė Alisai sako: „turi bėgti iš visų jėgų, kad išliktum toje pačioje vietoje“. Tačiau mums neužtenka išlikti toje pačioje vietoje – todėl turim bėgti dar greičiau.

Taigi pirma savybė yra greitis, dinamizmas reaguojant į žaibiškai ir netikėtomis kryptimis besikeičiančią situaciją, pasiryžimas nepasilikti prie komfortabilių praeities tikrėnybių, kai aplinkybės keičiasi, bandymas aplenkti laiką metant žvilgsnį į ateitį – kokios temos, klausimai ir iššūkiai bus aktualūs, dar tik atsiders mūsų ir pasaulio darbotvarkėje ateityje.

Antra savybė – atkaklumas ir ištvermė. Mūsų laukiantis bėgimas yra ne sprintas, o maratonas; mums reikės maksimalaus atkaklumo ir ištvermės, kad išlaikytume demokratinio pasaulio dėmesį, neleistume nei sau patiems, nei sąjungininkams numoti ranka ir pasakyti: „Nieko čia nebepavyks, neverta vargti“ – ar kalbėtume apie karą Ukrainoje, ar apie sankcijas Rusijai, ar apie demokratinę Baltarusijos ir kitų tironiškų režimų užvaldytų kraštų ateitį.

Galiausiai, drąsa – drąsa ne kaip abstrakti savybė, bet tas gebėjimas ištverti nejaukią būseną, kai vienui vienas atsiduri kitų priešakyje, su visa vienatve ir baugiu nejaukumu, kuriuos tokia laikysena gali atnešti, arba kai susiduri su bauginančia naujų iššūkių, grėsmių ir grasinimų tamsa. Ir tuomet vienintelis dalykas, kurio gali laikytis įsikabinęs, kuris nušviečia kelią toje tamsoje – tai prisiimta atsakomybė už kitus, ir suvokimas, jog nėra kito kelio – tiktai pirmyn.

Toks būtų mano palinkėjimas ir lūkestis Jums ateinančiais metais. Ir ačiū Jums visiems, ištvermingai ir drąsiai bėgantiems kartu!

